

Повернутись додому: Експрес-картування потреб та очікувань ВПО у Львівській області

Аналітична записка

Львів

Червень 2022

Ця аналітична записка містить результати дослідження потреб та планів внутрішньо переміщених осіб у Львівській області. У документі представлено загальну характеристику профілю ВПО у Львівській області, розглянуті основні потреби ВПО, зокрема забезпеченість житлом, гуманітарною та фінансовою підтримкою, реалізація спеціальних потреб, професійного життя, ділова та соціальна активність ВПО, а також планування майбутнього, напрацьовані рекомендації для цільових аудиторій.

Авторські права на цей аналітичний документ належать ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». Будь-яке використання, окрім загальноприйнятих наукових норм цитування, інформації, що відображає зміст цього аналітичного документу, без письмової згоди забороняється. Цитувати як: «Повернутись додому: Експрес-картування потреб та очікувань ВПО у Львівській області. Аналітична записка. – Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З., Міщук З. - Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» (2022)».

Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в межах грантового компоненту проєкту EU4USociety. Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського Союзу.

Європейський Союз складається з 27 держав-членів та їхніх народів. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п'ятдесят років знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності і процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їхніми народами, та з народами з-поза їхніх меж.

Міжнародний фонд «Відродження» – одна з найбільших благодійних фундацій в Україні, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тисяч проєктів, до реалізації яких долучилися понад 60 тисяч активістів та організацій України на суму понад 200 мільйонів доларів США. Сайт: www.irf.ua Facebook: www.facebook.com/irf.ukraine

Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» – неприбуткова громадська аналітична організація, створена у 2006 році для проведення незалежних досліджень та навчально-інформаційних заходів в Україні та регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії. www.rac.org.ua

© ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2022.

© Фото: Юрко Дячишин.

Зміст

Вступ.....	4
Розділ I. Загальна характеристика ВПО у Львівській області.....	6
Розділ II. Основні потреби ВПО.....	9
2.1 Житло.....	10
2.2 Гуманітарна допомога та фінансова підтримка.....	14
2.3 Професійне життя (робота, навчання).....	19
2.4 Спеціальні потреби.....	22
2.5 Планування майбутнього.....	24
Розділ III. Ділова та соціальна активність.....	27
Розділ IV. Виклики в роботі влади та громадських організацій, діяльність яких пов'язана з наданням допомоги ВПО.....	32
Основні висновки та рекомендації.....	35

Вступ

Львівська область є одним з ключових українських регіонів, що надав прихисток вимушеним внутрішнім переселенцям, які покинули свої домівки через військове вторгнення росії в Україну. Станом на [3 червня](#) 2022 р. як внутрішньо переміщені особи (ВПО) в області офіційно зареєструвалося 242 тисячі переселенців, з яких 75 тисяч – діти, 110 тисяч – особи працездатного віку, понад 30 тисяч – пенсіонери та 8 тисяч – особи з інвалідністю. Проте, кількість ВПО, які проживають на Львівщині, є значно вищою. Станом на травень цього року обласна влада озвучувала цифру у [500 тисяч переселенців](#).

Для планування майбутніх стратегій щодо інтеграції ВПО необхідно мати детальну інформацію не лише щодо кількісних характеристик, а й щодо основних потреб та очікувань ВПО, їхньої оцінки задоволення своїх потреб сьогодні, а також планування дій ВПО на майбутнє (у разі звільнення територій їх проживання, завершення воєнних дій в цілому, наміри та можливості повернення додому, облаштування в Львівській області тощо). Така інформація є корисною не лише для місцевої влади, а й для міжнародних гуманітарних організацій, донорів та громадських і волонтерських ініціатив, які планують працювати над питаннями ВПО, такими як забезпечення житлом, налагодження побуту, соціальна інтеграція, працевлаштування тощо.

Метою аналітичної записки є виявити основні характеристики, потреби і наміри ВПО, що перебувають у Львівській області через військову агресію росії проти України (окрім тих, хто мають на меті транзит за кордон), а також сформулювати і в подальшому обговорити в рамках діалогу стейкхолдерів рекомендації щодо стратегій підтримки ВПО в питаннях зайнятості, створення можливостей для ведення бізнесу, забезпечення житлом та задоволення інших виявлених потреб.

В аналітичній записці представлено загальну характеристику профілю ВПО у Львівській області, розглянуто основні потреби ВПО, зокрема забезпеченість житлом, гуманітарною та фінансовою підтримкою, реалізація спеціальних потреб, професійного життя, ділова та соціальна активність ВПО, а також планування майбутнього, напрацьовано рекомендації для цільових аудиторій.

Аналітична записка підготовлена у рамках проєкту Ресурсно-аналітичного центру “Суспільство і довкілля” “Експрес-картування потреб та очікувань ВПО у Львівській області” за фінансової підтримки Міжнародного фонду “Відродження” та Європейського Союзу в рамках грантового компоненту проєкту EU4USociety.

Експерти центру дякують Соціологічній агенції “ФАМА” за проведене кількісне опитування, глибинні інтерв'ю та зроблений на їх основі аналіз, а також представникам влади, громадських організацій, бізнесу, ВПО, які погодились взяти участь в дослідженні.

Методологія

Це дослідження є комплексним та було проведене з використанням таких методів:

- соціологічне опитування (шляхом віч-на-віч (face-to-face) ВПО у Львівській області (кількісне дослідження);
- проведення глибинних інтерв'ю з окремими групами (мами та бабусі із дітьми, особи з інвалідністю, бізнес, влада та волонтери);
- моніторинг офіційних повідомлень органів влади, волонтерських та міжнародних організацій.

Кількісне соціологічне опитування, проведене Соціологічною компанією «ФАМА» 16-20 квітня 2022 року, включало 433 респонденти у Львівській області, вибірка стихійна, контрольована. Максимальна теоретична похибка репрезентативності вибірки з довірчою ймовірністю 0,954 складає 5%.

Глибинні інтерв'ю були проведені Соціологічною агенцією «ФАМА» протягом травня 2022 року та включали:

- 10 інтерв'ю з мамами та бабусями з дітьми;
- 5 інтерв'ю з особами з інвалідністю;
- 10 інтерв'ю з особами, які мають власний бізнес;
- 13 інтерв'ю з представниками влади, волонтерських та міжнародних організацій.

За результатами інтерв'ю Соціологічною агенцією «ФАМА» був здійснений попередній аналіз отриманих даних, підсумки якого використані у цій аналітичній записці.

Моніторинг роботи органів влади, громадських, волонтерських та міжнародних організацій здійснювався у період березень – травень 2022 року.

Ця аналітична записка інтегрує отримані дані та результати, містить основні результати аналізу отриманих даних. В залежності від методу та джерела даних, їх інтерпретація позначена в тексті наступним чином:

тип (форматування) тексту

вид інформації

кількісне соціологічне опитування

подано інформацію та результати, одержані на основі кількісного соціологічного дослідження

глибинні інтерв'ю

подано інформацію та результати, одержані на основі глибинних інтерв'ю

моніторинг офіційних джерел

подано інформацію та результати, одержані з моніторингу офіційних джерел

Розділ I. Загальна характеристика ВПО у Львівській області

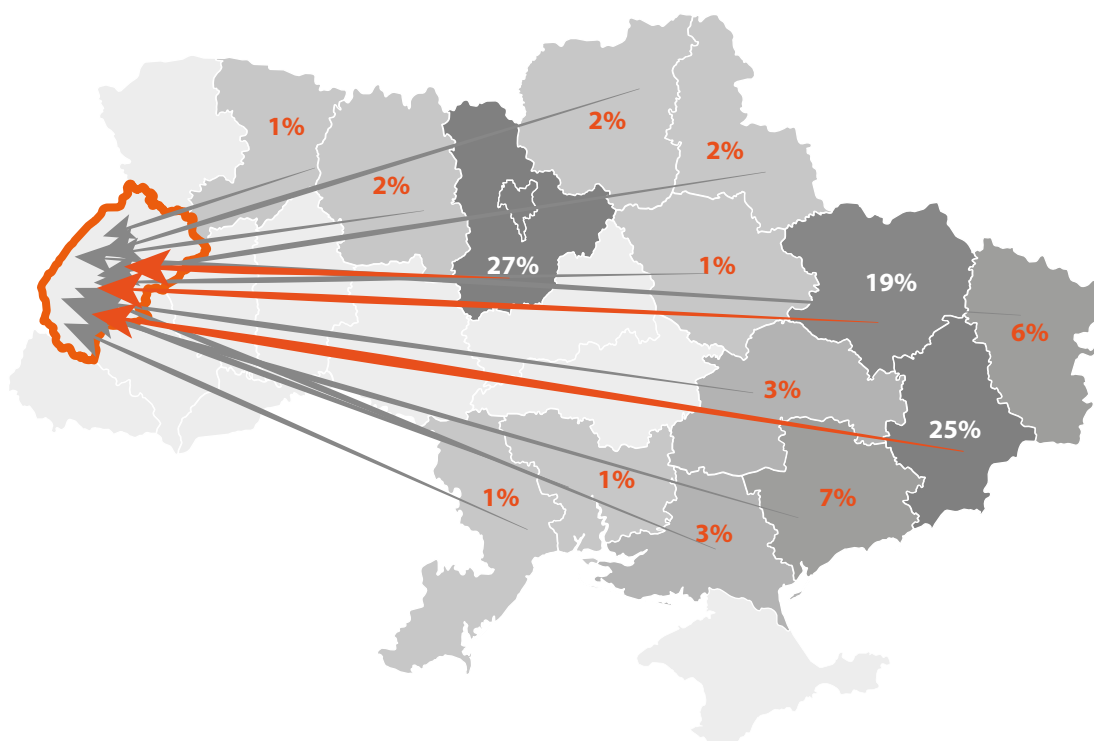
Статеві-вікова структура, економічні та географічні характеристики ВПО, які тимчасово проживають у Львівській області, мають певні особливості. Ці особливості є важливими для планування допомоги та повоєнної підтримки ВПО й інтерпретації даних щодо конкретних потреб чи планів ВПО.

Ключовими статеві-віковими та соціально-економічними особливостями ВПО у Львівській області є:

- Найбільше осіб приїхало з Київської (27%), Донецької (25%) та Харківської областей (19%)
- Значна частка жінок (73% проти 27% чоловіків)
- Незначна кількість опитаних є пенсіонерами (21%), натомість значна частка (55%) – економічно активне населення (роботодавці, наймані працівники, фрілансери)
- Половина опитаних має неповнолітніх дітей (включаючи 20% дошкільного та 31% шкільного віку)
- Понад третина сімей мають дохід менше 3 тис. грн на місяць (36%)
- 10% ВПО – це особи з інвалідністю
- У 25% осіб житло було або повністю знищене (6%), або пошкоджене (19%) в результаті воєнних дій, проте 27% не мали інформації про стан їх житла на момент опитування

Походження тимчасово переміщених осіб важливо враховувати у контексті їх подальших планів. З огляду на те, що майже половина – це мешканці практично повністю звільнених Київської та Харківської областей, їх плани щодо повернення впливають на загальні отримані результати в ході дослідження.

Регіони з яких переїхали ВПО до Львівської області.

Серед ВПО лише 16% осіб віком понад 60 років, а середній вік опитаних ВПО – 42 роки. Значна частина ВПО мають дітей дошкільного віку (20%), що, зокрема, треба брати до уваги при аналізі даних щодо можливостей їх працевлаштування.

Рід занять

Роботодавці	5%
Наймані працівники	42%
Фрілансери	8%
Студенти	8%
Пенсіонери	21%
Незайняті	6%
Домогосподарі	6%
Працівники, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною чи іншою особою	7%
Інше	1%

Переважає більшість осіб прибула у складі групи, лише 17% – це особи без супроводжуючих. Середній розмір групи – 2,5 особи (максимальний – 9 чоловік). Окрім того, за сімейним станом переважають неодружені (у т.ч. розлучені та вдівці/вдови): серед ВПО лише 45% – одружені (заміжні).

Не усі ВПО реєструються офіційно: лише 76%, а серед чоловіків цей показник ще нижчий – 66%. Цей показник може значно впливати на відповіді респондентів щодо фінансової допомоги від держави, яку вони отримують, проте також потребує розуміння причин не-реєстрації.

Майже третина переміщених домогосподарств мають загальний місячний дохід менше 3 тис. грн (36%), 18% оцінили свій місячний дохід в межах 3-6 тис. грн на місяць, що свідчить про те, що доходи значної частини ВПО є нижчими за фактичний прожитковий мінімум. Водночас, ці дані слід також брати до уваги в контексті не-фінансової допомоги, яку отримують (або не отримують) ВПО на Львівщині (безкоштовне житло, харчування тощо).

Щомісячний сукупний дохід домогосподарств ВПО

Менше 3 тис. грн	36%
3-6 тис. грн	18%
6-12 тис. грн	14%
12-20 тис. грн	6%
20-50 тис. грн	2%
Більше 50 тис. грн	1%
Відмова відповідати	22%

На думку опитаних представників влади та волонтерських організацій, що опікуються ВПО, профіль ВПО, що перебувають у Львівському регіоні, дещо змінювався з часом. Першою хвилею після початку війни на Львівщину прибували відносно забезпечені сім'ї, здатні оплатити переїзд і перебування. Частина таких переселенців згодом поїхала закордон, інша – лишалася на деякий час, а при можливості повернулася додому.

Другою хвилею прибували переселенці із зон найактивніших бойових дій (Донецька, Луганська, Харківська області). Такі люди тікали похапцем, часто з мінімумом речей або й без них. У цій хвилі чимало фінансово неспроможних та психологічно травмованих сімей. Більшість з них сподівається на швидке закінчення бойових дій та повернення додому за умови збереження житла, якщо їхнє житло вціліло. Вони не готові будувати життя з нуля на новому місці, шукати постійне житло, окреме помешкання чи роботу. Однак, невелика частина з цієї хвилі розглядає можливість залишитися в регіоні.

За оцінками людей, що допомагають ВПО, значна частка переселенців не є самозарадними. Це передусім стосується людей, що були в складних життєвих обставинах і до початку повномасштабної російської агресії. Водночас, травмуючий досвід перебування в умовах війни позбавив здатності ефективно вирішувати свої життєві проблеми і частину частково й тих людей, які раніше цілком давали собі раду.

Багато-хто з ВПО сподівається на отримання постійного місця проживання та фінансової допомоги від держави, не здійснюючи спроб знайти роботу. До волонтерства, за словами активістів, долучаються лише одиниці. Ці люди, як правило, підключаються до забезпечення функціонування гуманітарних штабів та прихистків, допомагають із сортуванням та розвезенням гуманітарної допомоги, транспортуванням речей, фізичною роботою тощо.

Говорячи про найбільш проблемні категорії ВПО, представники влади і громадських організацій/волонтерської спільноти називають різні групи. Для багатьох найбільше викликів пов'язано з допомогою особам з інвалідністю, насамперед тим, яких евакуюють із спеціалізованих закладів із районів бойових дій, оскільки для них не вистачає місць в аналогічних установах Львівщини, а альтернативне розміщення не забезпечує їхніх потреб.

Також звертають увагу на іншу вразливу категорію – матері з маленькими дітьми, яким важко бути самозарадними, зважаючи на необхідність постійного піклування про малюків. Водночас, саме на матерів з дітьми зорієнтовано найбільше програм гуманітарної допомоги. Одна з проінтерв'юваних волонтерок сказала, що, з її практики, іноді важко доводиться якраз самотнім особам середнього віку, адже через життєві обставини (наприклад, проблеми із здоров'ям чи втрату роботи) вони можуть також опинитися у скрутному становищі і потребувати підтримки, водночас вважається, що вони є самозарадними, а відтак не підпадають під допомогу.

Декілька опитаних звернули увагу на проблеми перебування у прихистках маргіналізованих груп (осіб з наркотичною чи алкогольною залежністю та осіб, звільнених з місць ув'язнення, яких досить багато серед ВПО другої хвилі). Вони не зацікавлені у самостійному задоволенні своїх матеріально-побутових потреб. Вони часто порушують порядок у прихистках, а іноді й закон (наприклад, вчиняють крадіжки), але важелів впливу на них майже немає.

Розділ II. Основні потреби ВПО

Найбільш важливою для ВПО є група матеріальних потреб, зокрема фінансова підтримка, медичні послуги, продукти харчування, а найменш важливими – професійні потреби. З нематеріальних потреб найбільш актуальною є потреба в інформації про допомогу, яку можна отримати.

Потреби внутрішньо переміщених осіб [серед всіх респондентів]	Дуже важливо	Важливо	Радше важливо	Радше не важливо	Не важливо
Індивідуальне тимчасове житло	29%	33%	15%	10%	13%
Індивідуальне постійне житло	31%	30%	16%	11%	12%
Медичні послуги	42%	35%	13%	6%	3%
Фінансова підтримка	49%	30%	13%	4%	4%
Продукти харчування	43%	35%	15%	4%	3%
Забезпечення харчуванням (готовими стравами)	28%	28%	19%	12%	12%
Робота за фахом	28%	24%	17%	10%	21%
Перекваліфікація (отримання іншої спеціальності)	16%	14%	18%	8%	44%
Можливості для перенесення бізнесу	18%	11%	17%	15%	40%
Допомога у відкритті нового бізнесу	15%	11%	16%	15%	43%
Продовження мого навчання	26%	17%	18%	7%	31%
Продовження навчання моїх дітей	44%	24%	11%	6%	15%
Інформація про наявну / доступну допомогу, яка вже надається	29%	35%	20%	8%	8%
Інтеграція в місцеву громаду (зокрема, заведення нових знайомств)	13%	28%	27%	14%	18%
Доступ до церкви мого віросповідання	14%	22%	28%	17%	19%
Психологічна підтримка	14%	25%	24%	13%	24%
Доступ до гуртків, навчальних курсів, спортивних секцій тощо	19%	25%	20%	14%	21%
Можливість брати участь у волонтерських чи інших громадських ініціативах	22%	26%	23%	15%	13%
Можливість збиратись та обговорювати свої потреби, плани, проблеми, досвід з ін. переселенцями	11%	27%	23%	20%	19%

2.1 Житло

Забезпечення ВПО житлом стало першочерговою потребою від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну. І влада, і волонтери докладали багато зусиль, щоб розселити людей: були обладнані спеціальні простори для їхнього поселення, головним чином, на базі навчальних та інших комунальних закладів, запущено спеціальну програму для компенсації проживання ВПО в приватних помешканнях, гуманітарні штаби працювали в цілодобовому режимі, координуючи розселення ВПО. Під час опитування ВПО виявилось, що 64% переселенців задоволені умовами проживання.

Частина людей збирається залишатись у Львівській області лише до моменту, коли на території їх проживання стане безпечно, а близько 10% вже зараз планують жити тут у довгостроковій перспективі. Це означає, що ці люди потребуватимуть покращених умов, у порівнянні з тими, які вони мають зараз. Робота у цьому напрямку вже триває (модульні будинки, ремонт старих гуртожитків, виділення земельних ділянок під будівництво житла), зокрема, й у співпраці з міжнародними та гуманітарними організаціями. Проте, така діяльність лише розпочалась, і вона вимагатиме багато ресурсів та часу. Окрім того, слід взяти до уваги, що серед ВПО домінує бажання повернутись додому, проте із втратою такої надії частка ВПО, яка залишиться в регіоні, може значно зрости.

ВПО у Львівській області головним чином проживають у спеціальному просторі для розміщення ВПО (58% опитаних) та в помешканні друзів, родичів чи волонтерів (21%). В орендованому приміщенні живе лише 14% ВПО.

Місце проживання ВПО у Львівській області

Лише 9% ВПО повністю оплачують вартість свого проживання, а 77% не оплачують зовсім.

Оскільки незначна частина респондентів самостійно винаймає житло, для 88% респондентів актуальною є потреба в індивідуальному тимчасовому житлі, а для 87% – потреба в індивідуальному постійному житлі. Неважливою така потреба є лише для 13% та 12% ВПО відповідно.

Цікаво, що попри спартанські умови проживання у спеціально обладнаних приміщеннях (школи, спортзали тощо), 64% ВПО цілком задоволені умовами проживання, 19% – радше задоволені. Незадоволеними виявились лише 2% опитаних.

“**Все окей. Крім того, що додому хочеться... Ті, хто тут сидять, всі вот, ми даже сумки толком не розкладаємо там по полочкам чи по вішалкам”, – мати підлітка.**

Під час інтерв'ю мами (бабусі) з дітьми, а також особи з інвалідністю підтверджують, що умовами проживання переважно задоволені. Серед умов проживання, які вплинули на відчуття задоволеності, зазначили проживання в окремих кімнатах одноосібно зі сім'єю чи незначною кількістю мешканців, наявність опалення, доступ до гарячої води, можливість помитися та доступ до інших санітарно-гігієнічних умов, можливість випрати одяг. Важливими є й умови проживання, які оточують житло (приміщення), зокрема, природа навколо місця проживання (озеленена територія, чисте повітря та спів птахів), організований простір для дитячого дозвілля (облаштовані дитячі майданчики).

“**Нас все тут устраивает... Смысл переезжать если тебе тут нормально”, – ВПО з інвалідністю.**

Відповідно, 81% опитаних не планують змінювати житло, де наразі проживають. Серед тих, хто планує шукати нове житло, 39% шукають його задля комфортніших житлових умов, 30% хочуть жити в окремому помешканні (без співмешканців чи власників), а 18% шукають дешевший варіант. Попри це, лише 40% ВПО не готові жити у модульному містечку, і лише 26% готові жити там тимчасово.

Причини пошуку нового житла

Серед причин пошуку нового житла опитані жінки (бабусі) з дітьми під час інтерв'ю вказували покращення доступу до різноманітних послуг із розвитку дітей (наприклад, гуртків для дітей); фактори, пов'язані з працевлаштуванням одного із членів сім'ї (наприклад, роботу надають чоловікові в іншому населеному пункті); зміни у сімейному стані (наприклад, найближчим часом очікується народження дитини). А серед перешкод у пошуку житла зазначали високі ціни на оплату оренди житла та послуги ріелтора; низьку пропозицію доступного житла та брак професійної допомоги у пошуку житла; нестачу інформації про житло для ВПО (зокрема, щодо модульних будинків).

Наприклад, ті ж самі ... модульні будинки. ... Потому що кажуть «да, є», але толком не понятно, де воно є, куди обратиться, чи можна туди зараз, чи не можна», - батьки двох малолітніх дітей.

За офіційною інформацією:

Львівська обласна державна адміністрація разом з територіальними громадами [почали](#) формувати базу житлового фонду, який пропонуватиметься під викуп для потреб ВПО. До кінця 2022 року обласна влада планує відремонтувати 11 гуртожитків для ВПО. Фінансування для проведення ремонтних робіт затвердили з обласного бюджету в рамках Програми реалізації пріоритетних інфраструктурних проектів. Окрім цього, до проекту будуть залучені міжнародні організації та партнери. Держава також напрацювала надання компенсації за безкоштовний прихисток ВПО.

На території області вже працює три модульних містечка. Одне містечко налічує 94 будиночки, які стануть прихистком для понад 370 переселенців. Ще одне містечко на 88 будиночків [розмістили](#) на території Стрийського парку у Львові, де можуть проживати 350 людей. Усі модульні будиночки (понад 300 шт.) – [подарунок від польського уряду](#) за сприяння Міністерства розвитку громад та територій.

Є також низка інших прикладів роботи органів влади та міжнародних організацій для вирішення житлової проблеми ВПО: у Львові було [виділено земельні ділянки](#) під швидке будівництво житла для переселенців; міська рада Львова та Товариство Червоного Хреста України [підписали Меморандум про співпрацю і розпочали будівництво](#) двох будинків для вагітних жінок; обласна влада працює над [викупом житла для переселенців та обладнання недобудов](#).

У загальноосвітніх школах-інтернатах [Львівщини](#) навчається та оздоровлюється понад 600 ВПО-дітей. Зокрема, 250 – це діти-сироти та діти позбавлені батьківського піклування, а також є діти з порушенням зору, слуху, мови та опорно-рухового апарату.

Практично з першого дня російської агресії ЛОВА, міська рада Львова та інші органи місцевого самоврядування області розгорнули активну роботу із забезпечення ВПО, що евакуюються до Львова, місцями **тимчасового перебування**. Такими місцями стали бюджетні установи, передусім навчальні заклади області, куди привезли матраци та постіль, а подекуди і ліжка, обігрівачі та іншу необхідну побутову техніку, облаштували санітарно-гігієнічні зони, забезпечили харчування. Також під потреби ВПО віддали гуртожитки, лікарні, окремі санаторно-курортні заклади і т.д., що вже мали раніше облаштовані місця для проживання.

До створення можливостей для проживання ВПО долучилися численні громадські і благодійні організації, релігійні організації, а також бізнеси і прості мешканці області, які надавали офіси і власне житло для потреб переселенців. У низці притулків, облаштованих НУО, визначали пріоритетні категорії на поселення (переважно, матері з дітьми). Деякі органи місцевого самоврядування, наприклад, у Жовкві, прийняли рішення, що не беруть на поселення в притулки своєї громади чоловіків призовного віку. Водночас, за твердженням директора однієї з Львівських шкіл саме чоловіки становлять більшість із тих, хто проживає в його школі сьогодні.

Особливу роль у координації розселення ВПО у Львівській області зіграв Арена-центр, де ЛОВА з перших днів військової агресії організувала координацію розселення. Основним завданням центру було зустрічати людей, які приїжджають до Львова, знаходити для них місце проживання у Львівській області і забезпечувати до нього доїзд. Паралельно в ЛОВА збирали інформацію про те, в яких тимчасових притулках і в якій кількості можна розселити людей. Поки ВПО чекали в Арени-центр на формування групи для розвезення, вони могли поїсти та отримати гуманітарну допомогу (одяг, медикаменти, засоби гігієни тощо). В окремі дні, за словами представників команди центру, через нього проходило до тисячі людей, зараз цей потік суттєво зменшився. Пізніше в Арени-центр за підтримки ФК «Шахтар» було створено свій власний прихисток на 200 місць, який функціонує досі.

Аналогічну функцію з допомоги із розселенням у своїх громадах виконували гуманітарні штаби, створені при органах місцевої влади.

Опитані представники організацій, що допомагають ВПО, називають такі проблеми з наданим ВПО житлом:

- тимчасові прихистки здебільшого некомфортні для тривалого розміщення, оскільки мешканці змушені перебувати у спільному просторі із великою кількістю людей (в частині закладів менеджери доклали зусиль до створення відчуття особистого простору, використовуючи перегородки);
- зменшується пропозиція житла від місцевих мешканців, що надавали його безоплатно чи на умовах компенсації комунальних послуг;
- є питання щодо житла, яке отримують переселенці у селах: часом місцева влада виділяє помешкання у непристосованому для проживання стані та без базових умов (опалення, водопостачання, ванної кімнати у приміщенні тощо); до життя в сільських умовах важко адаптуються переселенці з міст.

“ Люди звикли до комфорту і не вміють жити в сільських умовах. Є такі випадки, коли приїжджають ВПО, і ми їм даємо хату. Хата з пічкою і кухнею на дровах. Для них це нонсенс, вони ніколи дрова не тримали в руках, ніколи не вміли ними користуватися. Тому для них це був шок. Немає води, наприклад, в домі, немає душі. І це для людини проблема”, – представниця громадської організації.

Щодо влаштування осіб з інвалідністю, яких централізовано евакуювали волонтери зі спеціалізованих закладів, геріатричних пансіонатів і т.д. із зон бойових дій, зокрема Луганської та Донецької областей, склалася складна ситуація. Такі люди не можуть собі дати раду самостійно і потребують спеціальних умов проживання та спеціальної допомоги, водночас спеціалізовані заклади Львівської області, які здатні її надати, є вже переповненими.

Органи влади також активно займаються питанням середньо- і довгострокового поселення ВПО. Нагальність цієї потреби зумовлена, по-перше, тим, що у Львові є наміри відновити з 1 вересня повноцінний навчальний процес (а, отже, ВПО мають залишити школи орієнтовно у липні, щоб був час на ремонтно-підготовчі роботи), а, по-друге, низка ВПО самі прагнуть до проживання в окремому житлі та навіть облаштування у Львівській області на постійно, в т.ч. купівлі житла. Але на заваді

задоволення такої потреби є дефіцит житлового фонду. Тому в планах громад області – будівництво додаткового житла. В короткостроковій перспективі є потреба у знаходженні та/чи облаштуванні великої кількості альтернативних місць, де проживання ВПО не суперечило би основному призначенню приміщень (незайнятих будинків місцевих жителів, недіючих гуртожитків чи санаторіїв, модульних містечок тощо).

“**Ми маємо хорошу перспективу по будівництву. Свої пропозиції ми подали департаменту архітектури. Є можливість будівництва смарт квартири... Такі квартири студії там десь на двадцять п'ять квадратних метрів, таке компактне житло... Ми маємо всі містобудівні документи для того, щоб будувати повноцінне житло і маємо забудовників. Але ми розуміємо, що сьогодні будівництво будинку не відбудеться ні за місяць, ні за три”, - представник місцевої влади.**

2.2 Гуманітарна допомога та фінансова підтримка

Отримання фінансової допомоги та забезпечення таких матеріальних потреб, як харчування і медична допомога, є серед пріоритетних потреб ВПО. 86% ВПО задоволені отриманою гуманітарною допомогою. Їжу та одяг переселенці найчастіше отримують від волонтерів, а грошову допомогу – від влади. Найбільш актуальною для ВПО є фінансова підтримка, проте існують труднощі з її отриманням.

Централізовано гуманітарна допомога переселенцям надається через спеціальні гуманітарні штаби, які діють у Львові і низці міст області. Проте, використані методи поширення інформації про можливості отримання допомоги не завжди є ефективними, оскільки люди мають труднощі з доступом до такої інформації.

ВПО у Львівській області задоволені отриманою гуманітарною допомогою. Так відповіло 86% опитаних. Лише близько 3% є незадоволені допомогою, яку вони отримують.

Найбільше респондентів отримують такі типи допомоги, як їжа, одяг та житло. Досить популярною є медична допомога та надання ліків. Найменша кількість респондентів скористалась грошовою допомогою.

Під час інтерв'ю жінки (бабусі) з дітьми, які мешкають у спеціальному просторі для розміщення ВПО, вказали, що забезпечуються необхідними предметами: одягом, їжею, гігієнічними засобами, а діти – іграшками, візками, дитячим харчуванням. У разі наявності додаткових потреб респондентки зверталися до координатора із запитом на певну річ і отримували її, за умови наявності. Жінки з дітьми, що проживають у приватному секторі, частіше купують все самостійно, готують їжу самостійно.

но. Не завжди вони володіють інформацією, необхідною для одержання гуманітарної допомоги. Гуманітарну допомогу вони одержували від волонтерів, знайомих, родичів, а також у гуманітарних штабах.

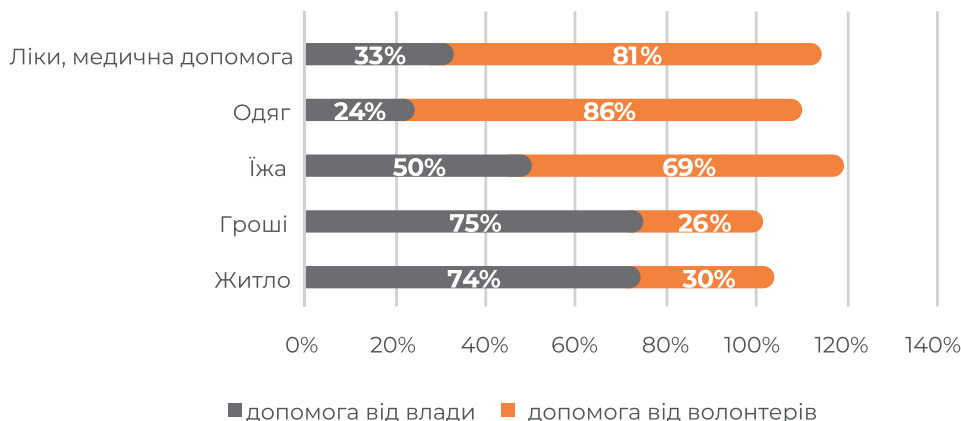
Така сама ситуація спостерігається і серед опитаних **переселенців з інвалідністю**: ті, що перебувають у спеціальних прихистках краще поінформовані про можливості одержання гуманітарної допомоги та підтверджують, що їхні запити в цілому задоволені. Складніше з доступом до гуманітарної допомоги тим, хто опинився у приватному житлі у **сільській місцевості**: тут менше інформації, менший вибір необхідних товарів, і часто для одержання треба їхати у більші населені пункти, що не завжди легко. Були окремі скарги на якість допомоги, зокрема на незадовільний стан одягу з гуманітарної допомоги.

“**Чи отримували Ви гуманітарну допомогу?
Ну, все, все є. Тільки додому хочеться”, - мати чотирнадцятирічного підлітка.**

“**Ні, я не чула. Навіть не чула. ... Ми самі купляємо, самі готовимо. Все самі”,
- мати чотирнадцятирічного підлітка.**

Якщо подивитись на співвідношення суб'єктів надання гуманітарної допомоги, то воно відрізняється в залежності від виду допомоги. Якщо ми говоримо про житло та гроші, то найчастіше їх надає місцева та центральна державна влада, якщо про їжу та одяг – то найчастіше ВПО отримують їх від волонтерів.

Суб'єкти надання гуманітарної допомоги

Централізовано гуманітарна допомога переселенцям надається через спеціальні гуманітарні штаби, які діють у Львові і низці міст області. У менших населених пунктах розподілом займаються органи місцевого самоврядування. Громадські/волонтерські організації, що надають допомогу (самостійно зібрану чи на виконання партнерських домовленостей із міжнародними гуманітарними організаціями), можуть робити це у власних пунктах видачі або розвозити у прихистки. Також існує практика мобільних бригад, які, виїжджаючи у місця розміщення ВПО, комплексно оцінюють і задовольняють різні їхні потреби.

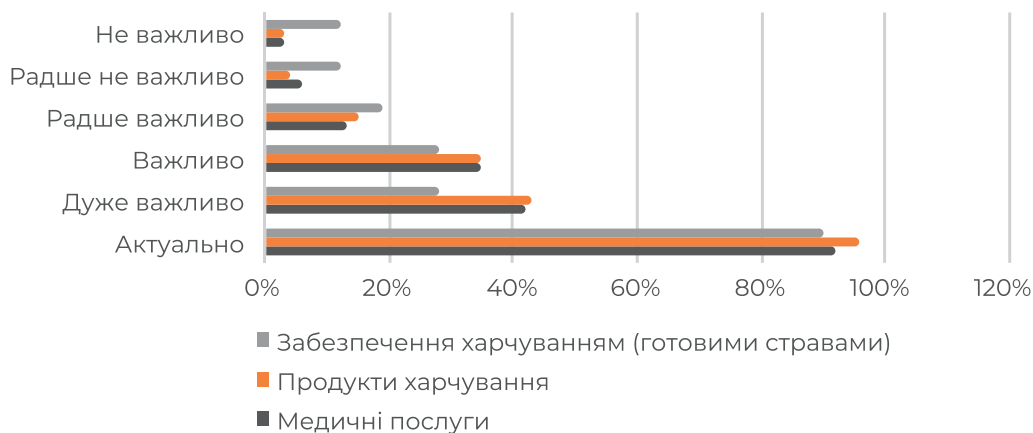
“Такий вид роботи, от зараз ми практикуємо по всіх локаціях на західній Україні, де ми відкриваємося, — це робота мобільних бригад, коли виїжджають соціальні працівники, психологи, логопеди, педагоги і команда починає працювати. Деяка частина з команди працює з дітьми, а інша працює з батьками, збираючи потреби. І таким чином ми можемо швидко і багато охопити людей”, - представниця гуманітарної громадської організації.

Підходи до розподілу допомоги можуть відрізнятись – від надання усім, хто звертається, до більш селективного підходу – лише вразливим категоріям (наприклад, матерям з малолітніми дітьми) або після оцінки реальних потреб людини/сім'ї. У зв'язку із зменшенням надходжень деяких видів гуманітарної допомоги, збільшенням кількості переселенців та виявленням зловживань з боку окремих ВПО (наприклад, неодноразовим зверненням по допомогу, що перевищує реальні потреби особи), селективний підхід наразі домінує.

“Зараз, звичайно, менше надаємо допомоги. Чому менше? Не тому, що менше людей, тому що власне до нас тут надходить менше допомоги. У нас в достатній кількості зараз тут є одяг, в нас ще є засоби гігієни, нам не вистачає продуктів харчування, а це те, за чим найактивніше ходять внутрішньо переміщені особи”, - представниця одного з гуманітарних штабів.

Серед матеріальних потреб ВПО важливе місце займають продукти харчування, зокрема готові страви, а також медична допомога. Забезпечення готовими стравами є актуальною потребою для 90% ВПО, а медичними послугами – для 92% ВПО.

Матеріальні потреби ВПО

Під час інтерв'ю жінки (бабусі) з дітьми, які мешкають у спеціальному просторі для розміщення ВПО, зазначили, що їх базові потреби у ліках та медичній допомозі забезпечуються. Так, медична допомога надавалася шляхом обстеження в комунальних медичних закладах, благодійних госпіталях, виїзними медичними бригадами, прийомом лікаря безпосередньо у місці проживання. Опитувані жінки з дітьми, які проживають у приватному секторі, вказували на відсутність потрібної інформації та необхідність самостійного пошуку медичної допомоги. Окремими респондентками, незалежно від місця проживання, були окреслені проблеми, які виникли через потреби у продовженні розпочатого лікування та пошуку вузьких спеціалістів.

“ Нам ... надо був ... психолог-корректолог і психіатр ... Тому, що ми дома почали проходити, і із-за війни ми сюда приїхали, і тепер у нас все застило. Ми ліки пропили ті, що нам там дали, ... а тут ми не знаєм, що нам далі робити”, – бабуся двох онуків.

З певними обмеженнями у доступі до медичної допомоги зіштовхнулися й окремі особи з інвалідністю, що опинилися у сільській місцевості, де традиційно рівень медичної допомоги поступається тому, до якого звикли мешканці великих міст. Якщо консультації в терапевта здебільшого не викликали проблем, доступ до лікарів-спеціалістів утруднений. Також окремі опитані з цієї групи говорили про складність із придбанням ліків та одержанням стоматологічної допомоги.

“ Тобто, от я захворіла, мені потрібні ліки. Тобто, ліків немає. У лікарнях обслуговування безкоштовне, але ліки всі повинен купувати сам. Тобто, медицина – важко. Зуб, допустим, вот до стоматолога піти, потрібно мати ж гроші, щоб полікувати зуб. І двох тисяч не вистачає”, – особа з інвалідністю.

Волонтери переважно вважають потребу медичної допомоги задоволеною: у тимчасових прихистках, як правило, є запас різноманітних ліків та свій медичний персонал (наприклад, шкільні медсестри), що здійснює регулярний огляд мешканців.

Якщо говорити про спеціалізовану допомогу у медичних закладах, то трапляються випадки відмови у наданні медичних послуг, зумовлені, на думку волонтерів, “людським фактором” (наприклад, лікар відмовив у консультації через відсутність підписаної декларації з ним або ж аргументуючи доступністю онлайн-консультацій в закладах за місцем реєстрації).

Окреме питання – допомога цивільним ВПО, яких евакуюють до Львова із зон бойових дій з важкими пораненнями, – вони потребують складного лікування та комплексної реабілітації, зокрема протезування, підтримки ментального здоров'я та супроводу. Цим займаються спеціалізовані медичні заклади області, мобільні госпіталі, міжнародні та українські волонтерські організації.

Лише 26% опитаних респондентів отримали фінансову допомогу. 75% отримали її від держави, а 26% - від волонтерів.

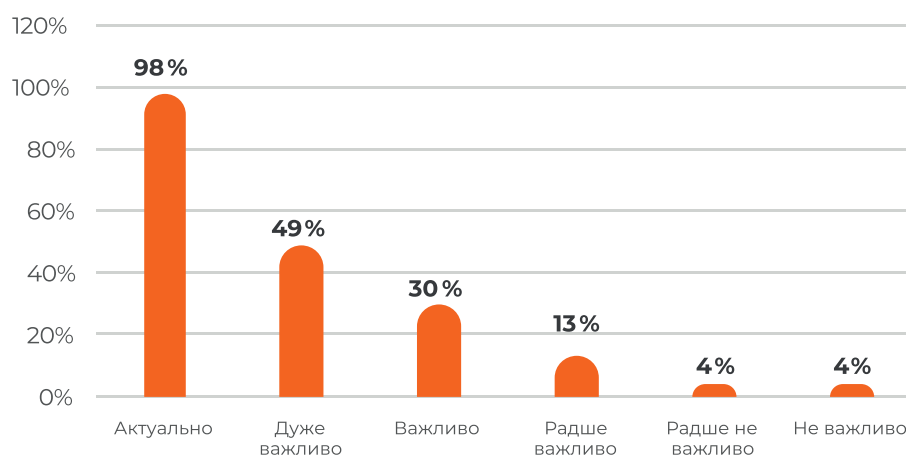
Під час інтерв'ю жінки (бабусі) з дітьми зазначили, що оформлювали документи з одержання фінансової допомоги для ВПО, але не всі її одержали на час проведення інтерв'ю чи одержали із значним запізненням.

“ Ми отримали виплати. Отримали виплати, пройшло майже два місяці ... Ми їх отримали, це вже практично був ... кінець квітня”, – мати шістьох дітей.

Респондентки серед інших фінансових надходжень задекларували одержання державних виплат (виплати ФОПам та найманим працівникам, зареєстрованим у зонах активних бойових дій (ЄПідтримка)); соціальних виплат (пенсій (у тому числі по інвалідності), декретних виплат); заробітної плати; виплат від міжнародних фондів (ООН); фінансової підтримки від родичів, друзів, знайомих, волонтерів.

Серед матеріальних потреб саме фінансова підтримка є найбільш актуальною для респондентів.

Фінансова підтримка

В інтерв'ю жінки (бабусі) з дітьми, які проживають у спеціальному просторі для розміщення ВПО, зазначили, що фінансова підтримка, назагал є достатньою, свої витрати вони економлять, витрати в основному здійснюють на свої приватні потреби. Жінки з дітьми, що мешкають у приватному секторі, задекларували додаткові витрати на оплату комунальних послуг, придбання продуктів харчування тощо.

За офіційною інформацією:

За інформацією ЛОВА на Львівщині працює [7 гуманітарних штабів](#), де приймають допомогу і передають її ВПО. Для забезпечення [гуманітарних потреб](#) ВПО Агентство ООН у справах біженців передасть тисячу ковдр і стільки ж сонячних ламп, а також по 500 матраців, брезентових наметів, каністр та кухонь.

Десятки тисяч порцій їжі для ВПО готує на Львівщині World Central Kitchen («Світова центральна кухня»). Організація створила [8 пунктів харчування](#). [Допомогу з харчуванням](#) для людей, які проживають у модульних будинках, надає всесвітня продовольча програма ООН World Food Programme. [Допомогу з харчуванням](#) також організував і бізнес.

Фінансова допомога для ВПО від держави надається у розмірах 3 000 гривень на місяць для осіб з інвалідністю та дітей, а для інших осіб — 2 000 гривень на місяць. Агентство ООН у справах біженців запровадило [програму грошової допомоги](#) для осіб з особливою вразливістю.

ЛОВА співпрацює з організацією World Food Programme ООН у таких [напрямах](#): забезпечення їжею вимушено переміщених осіб, які проживають на території Львівщини у школах, дитсадках та гуртожитках; фінансові виплати для внутрішньо переміщених осіб.

Фонд Vinance Charity та благодійна ініціатива «Паляниця» створили Vinance Refugee Card, у межах якої здійснюють [виплати](#) на підтримку найбільш незахищених людей, які постраждали від війни (75 доларів на людину щомісяця протягом трьох місяців). ВПО, які проживають та зареєстровані на території Дрогобицької міської територіальної громади, зможуть отримувати [грошові](#)

[виплати](#) від чеської неурядової організації People in Need («Люди в біді») (2 220 гривень на одну особу впродовж трьох місяців).

За [інформацією](#) ЛОВА, ВПО можуть отримати усю необхідну медичну допомогу за місцем їхньої реєстрації. Якщо особа потребує вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги, то вона повинна звернутися до територіального закладу охорони здоров'я та отримати спрямування до відповідного закладу. Аптеки Львівської області, які відпускають «Доступні ліки» за договором з НСЗУ, приймають і паперові, і електронні рецепти та видають призначений інсулін за наявності. У громади Львівської області виїжджають [мобільні](#) бригади, вони надають ВПО медичний та психологічний супровід.

У Львівській області працюють три мобільні [шпитали](#): голландський у Трускавці, ізраїльський у Мостиськах та американський у с. Сокільники. Протягом цього часу медичну допомогу отримали вже 11 266 людей. Це й консультації, й призначення лікування, а також оперативні втручання. Зокрема, у шпиталі у Трускавці 1 564 людини, у Мостиськах – 6 005 людини, у ТЦ «Кінг Крос Леополіс» – 3 697 людей.

На Головному залізничному вокзалі Львова [медико-психологічну допомогу](#) надають понад 400 фахівців, а Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека для підлітків з числа ВПО організовує [групи психологічної підтримки](#) «ПОРУЧ» (розробка Представництва Дитячого Фонду ООН «UNICEF» в Україні).

Львівський офіс волонтерського хабу «СпівДія» крім психологічної, надаватиме також безкоштовну [юридичну допомогу](#). ЛОВА запустила [call-центр з правових питань](#).

2.3 Професійне життя (робота, навчання)

Серед професійних потреб ВПО найбільш актуальною є робота за фахом. Саме працевлаштування ВПО є найгострішою проблемою з точки зору влади та громадських організацій. Тим не менше, за час війни на Львівщині було офіційно працевлаштовано надзвичайно малу кількість ВПО. Це пов'язано, з одного боку, з браком вакансій, з іншого боку, більшість ВПО розглядають своє перебування у Львівській області як тимчасове, тому не шукають роботу, або не мають можливості працювати через потребу догляду за малолітніми дітьми.

Влада не пропонує спеціальних механізмів для задоволення професійних потреб ВПО, використовуючи класичні інструменти, як-от роботу центрів зайнятості. В області існують окремі ініціативи з перекваліфікації та навчання ВПО, проте їх недостатньо і вони не мають системного характеру.

Для 75% економічно-активних респондентів (роботодавців, найманих працівників, фрілансерів) відбулись зміни в їхній зайнятості з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. А серед студентів показник змін сягає аж 92%. Водночас, 31% ВПО не вважають роботу за фахом актуальною потребою (тобто, не шукають роботу).

Під час інтерв'ю лише окремі жінки зазначили, що і надалі працюють (жінки-фрілансери та жінки, які перейшли працювати у львівські філіали). Інші жінки не працевлаштувалися. Основною причиною непрацевлаштування респондентки назвали неможливість забезпечення догляду за дітьми на час роботи, оскільки у місці тимчасового проживання дитячі садочки відсутні або не працюють, а навчання відбувається в онлайн режимі і потребує батьківського супроводу. Серед причин також зазначалися відсутність вакантних місць праці або роботи за фахом, віддаленість роботи від місця проживання, плани щодо пошуку роботи уже по поверненню додому.

Чи шукаєте Ви роботу?

“Я хотіла, але мені немає куди діти дітей. ... Мені нема куди, тут мені ніхто не буде з моїми дітьми сидіти, поки я буду працювати. І влаштувати їх теж кудись ніяк не можу, в нас все онлайн навчання”, – мати двох малолітніх дітей.

Також з труднощами з працевлаштуванням зіштовхнулися зацікавлені в ньому самозарадні особи з інвалідністю. Основна причина – серед наявних вакансій переважають ті, що вимагають фізичної витривалості, а отже не під силу людям цієї категорії. Особи з інвалідністю готові працювати з документацією чи виконувати іншу роботу на комп'ютері, але таких вакансій бракує, і нема комп'ютерів для дистанційної роботи.

“У зв'язку з інвалідністю мені протипоказана важка праця. А вакансії є або на завод по дванадцять годин, або пекарня. Тобто, потрібно десь дванадцять годин працювати. І фізично я цього не витримаю. А робота з документацією, там де я вмію, таких вакансій немає. Тільки важка праця. Морально тяжко – стала нікому не потрібна”, – особа з інвалідністю.

Представники влади та громадських організацій вважають проблему працевлаштування ВПО однією з ключових. Головна причина - на ринку праці бракує вакансій, особливо в малих містах та селах. Для мам з дітьми додатковим чинником виступає неможливість поєднувати роботу з опікою за дітьми. Окремий випадок серед ВПО – особи з наркотичною залежністю та колишні ув'язнені, яким особливо складно знайти роботу.

Відсутність зайнятості переселенців, на думку волонтерів, має свої негативні наслідки:

- Бездіяльність ВПО зумовлює погіршення їхнього емоційного стану, розвиток апатії і невіри у власні сили;
- Формується залежність від зовнішньої підтримки і подальше небажання брати відповідальність за своє життя,
- Переселенці не включаються у функціонування економіки регіону та – в ширшому сенсі – у життя громад.

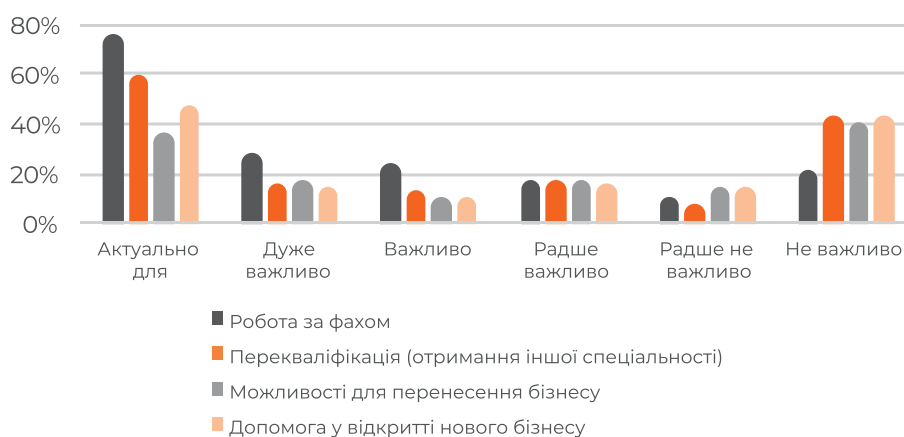

“Матеріальна допомога, вона, знаєте, приручає, скажімо так. Люди розслабляються і не хочуть нічого – “Нам дадуть”. От, для мене це дуже неприпустимо. Мені все-таки хочеться, щоб, ну звичайно, там місяць-два допомогти. А далі, все-таки навчити їх, щоб ця робота відповідала тому, що є на ринку праці. В чому дійсно є потреба. Якщо людина хоче перекваліфікуватися, то вона зможе це зробити і піти працювати. І заробляти кошти”, – представниця громадської організації.

Хоча жодна з організацій, з представниками яких проведено інтерв'ю, не займається системно працевлаштуванням ВПО, часто вони допомагають переселенцям з пошуком роботи на індивідуальних засадах. Також про випадки окремого залучення ВПО до роботи говорили представники органів місцевого самоврядування/комунальних закладів. Наприклад, директор однієї із львівських шкіл працевлаштував двох переселенців з притулку у школі на тимчасові вакансії для виконання функцій коменданта та заступника коменданта притулку, що дозволило, поряд з підтримкою ВПО, водночас закрити низку господарсько-управлінських питань.

Серед професійних потреб ВПО найбільш актуальною є робота за фахом. Щодо можливостей для бізнесу (перенесення чи допомога у відкритті нового бізнесу), то такі потреби не є важливими для більшості переселенців.

Професійні потреби ВПО

За офіційною інформацією:

Від початку російського вторгнення до 15 травня за [допомогою у працевлаштуванні](#) до базових центрів зайнятості та філій Львівського обласного центру зайнятості звернулось 2 059 ВПО. Із них 971 особі присвоїли статус безробітних. Вдалося забезпечити роботою 246 переселенців.

Заклади професійно-технічної освіти Львова організували [безкоштовні навчальні курси](#) для ВПО з таких професій: швачка, піццайоло, продавець-касір, сантехнік.

У Стрию відбулися тренінги для внутрішньо переміщених осіб, що готові [відкрити власну справу](#) на Львівщині. Проводиться низка навчальних заходів для ВПО з [розвитку підприємницьких навичок](#).

2.4 Спеціальні потреби

Потреба віддати дитину у дитячий садок є критично важливою: 96% респондентів відповіли, що їхні діти не відвідують зараз дошкільний заклад. ВПО потребують більше інформації про допомогу, яку вони можуть отримати. Водночас, для переселенців інтеграція в місцеву громаду, доступ до церкви свого віросповідання та психологічна підтримка – не є потребами першого порядку, і в пріоритетності суттєво поступаються матеріальним потребам. Волонтерські організації та різноманітні творчі спільноти пропонують для ВПО та їх дітей різні активності для дозвілля та розвитку, проте їх недостатньо та вони не охоплюють невеликі містечка і села.

66% дітей опитаних респондентів продовжують зараз навчання в школі. В той же час батьки з дітьми дошкільного віку масово зіштовхуються з неможливістю віддати дитину в дитячий садок (96% опитаних ВПО відповіли, що їхні діти зараз не відвідують дитячий садок).

Для 38% опитаних актуальним є продовження їх власного навчання, а продовження навчання їх дітей актуально для 53% ВПО.

Під час інтерв'ю жінки, які мають дітей дошкільного віку, задекларували основну потребу – **доступ до дитячих садків**, які або відсутні у місці теперішнього проживання, або призупинили роботу у зв'язку з війною.

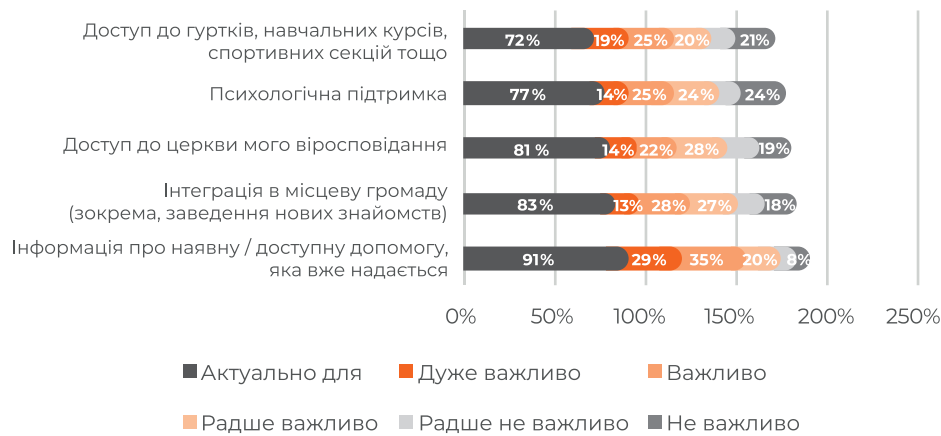
Щодо освітніх потреб, то жінки, які мають дітей шкільного віку, зазначили, що діти продовжують **навчання онлайн**. Крім застережень загалом до освіти онлайн, опитані матері окреслили потреби в частині доступу до Інтернету та його якості, забезпечення пристроями для проходження онлайн навчання.

Щодо позашкільної освіти, то жінки вказали на потреби у доступі до гуртків, секцій через їх відсутність чи віддаленість від теперішнього місця проживання. Діти, що проживають у спеціальних місцях для розміщення ВПО, зазвичай самоорганізуються для проведення дозвілля, для них також проводять різноманітні заняття (малювання, розпис писанок тощо). Опитані жінки вказали на брак розваг для підлітків, фінансові перепони доступу до послуг у сфері розваг.

“ Дивилася я, наприклад, океанаріум, аби звозити дітей. Там такі шалені гроші потрібні, вхідний квиток для пільгових категорій – сто п'ятдесят гривень і двісті гривень для дорослого. Це мені треба витратити майже тисячу гривень. Це просто нереально, я не можу собі таке дозволити”, – мати шістьох дітей.

Серед нематеріальних потреб актуальним є отримання інформації про наявну та доступну допомогу, яка вже надається. Інтеграція в місцеву громаду, доступ до церкви власного віросповідання, психологічна підтримка є “дуже важливими” для невеликої частки ВПО.

Нематеріальні потреби ВПО

Під час інтерв'ю жінки з дітьми звернули увагу на потребу соціалізації та інтегрування дітей у нові колективи, а також брак живого спілкування з однолітками.

“**Моя донька дуже потерпає від того, що не бачить живих дітей з моменту початку війни. І ось вчора до школи приїхала директор школи зі своїми дітками і психолог школи зі своїм сином. І моя донька побачила дітей. І вони ... як навіжені бігали по школі, вони спілкувалися. Діти абсолютно різного віку. Їм так цього не вистачало”, – мати чотирьох дітей.**

За офіційною інформацією:

Департамент освіти і науки ЛОВА розробив довідник для ВПО про [можливості навчання для дітей](#). Вчителі початкових класів ЗЗСО Новояворівської міської ради, завдяки дитячому фонду UNICEF-Ukraine проводять творчі заняття для дітей ВПО. У співпраці з Центром надання соціальних послуг реалізується проєкт дитячі точки «Спільно» для того, щоб залучити дітей до [уроків з неформальної освіти](#). Фахівці із соціальної роботи з педагогами систематично проводять заняття для діток, які втратили доступ до базових послуг, в тому числі до освіти. Безкоштовні [тренування з футболу для дітей переселенців](#) провів ФК «Карпати».

Благодійна організація «СОС Дитячі Містечка Україна» [подарувала](#) дітям-сиротам переселенцям 34 нові ноутбуки для навчання.

Громадська організація «YMCA Lviv» відкрила [денний центр перебування](#) для дітей-переселенців, де батьки можуть безкоштовно залишити на кілька годин своїх дітей віком від 4 до 11 років.

Музиканти Львівської національної філармонії та волонтери-митці з соціальної ініціативи «Діти Країни» організують [мистецькі зустрічі, концерти](#) і майстер-класи. Театр «І люди, і ляльки» проводить [вистави](#) у модульних містечках для ВПО. Асоціація галеристів Львова ініціювала [безплатні екскурсії](#) для вимушених переселенців у рамках благодійної культурної ініціативи «Львів зустрічає». Програма містить легкі ознайомчі прогулянки вулицями, парками та мистецькими просторами Львова, які проводитимуть засновники та працівники місцевих культурних інституцій.

Організовано низку мовних курсів ([розмовний клуб](#) «Говорімо українською!», [курси з української мови](#) для ВПО, [мовні курси](#) у Червоноградській громаді).

2.5 Планування майбутнього

Великій частці ВПО складно планувати в умовах невизначеності: з одного боку, більшість хоче повернутись додому, з іншого боку, переважно переселенці пов'язують можливість повернення до рідного міста чи села з фактом безпечності чи припинення бойових дій у їх місцевості. Тому планування ВПО відбувається швидше на дуже короткострокову перспективу. Серед ВПО домінує надія на повернення додому.

Натомість, влада та волонтерські організації дедалі частіше переходять від спонтанних дій, які відбувались на початку повномасштабного вторгнення, до планування своєї роботи та координування діяльності. Це, серед іншого, стосується планів із забезпечення ВПО житлом, переходів на офлайн навчання, активностей з релокації та допомоги бізнесу, включення воєнних та повоєнних факторів у плани розвитку. Громадські організації, які працюють з ВПО, під час планування середньо- та довгострокової діяльності враховують, серед іншого, можливість залучення фінансових ресурсів та їх розмір.

25% ВПО не мають планів чи не можуть визначитись, що робити далі. 40% планують залишитись у Львівській області до можливості повернутися додому. І лише 10% планують залишитись тут у довгостроковій перспективі.

Плани щодо подальших переміщень у найближчому майбутньому

17% респондентів планують повернутися в місто/село, де проживали до повномасштабного вторгнення росії в Україну відразу після припинення гострої фази бойових дій у місті/селі, а 12% – після звільнення регіону. Для більшості ВПО основним аргументом для повернення додому є відчуття безпеки. 47% ВПО повернуться в свої міста та села тоді, коли вважатимуть, що там безпечно. Лише для 5% респондентів аргументом для повернення є відновлення інфраструктури в регіоні, а для 7% – наявність житла для проживання.

Під час інтерв'ю більшість жінок з дітьми зазначили, що не задумуються над планами на тривалий час, усі плани можуть бути зруйновані в один момент.

“Ну а так, на майбутнє, я не знаю як далі. Просто так живемо, як один день прожили, да, слава Богу”, - мати шістьох дітей.

“Ні, не бачу зовсім. Ну, це я говорю, раніше бачила, а зараз нічого так, трохи поламал життєвий устан, дуже не планірую на майбутнє”, - мати чотирнадцятирічного підлітка.

Більшість планів респондентки прив'язують до завершення гострої фази бойових дій та війни загалом. Теперішнє місце проживання розглядають як тимчасове та планують повертатися на попереднє місце проживання. Ті жінки, які не планують повертатися додому у короткостроковій чи довгостроковій перспективі, серед причин зазначили неможливість повернення, оскільки житло потребує ремонту, відсутність безпеки, вступна кампанія і подальше навчання в одному з вузів Львівщини, майбутні пологи та народження дитини. Опитані жінки також зазначили, що по поверненні додому планують повернутися на роботу, на якій працювали до війни, або розпочати пошук роботи.

““ Плани на майбутнє?... Це повернутись додому, щоб все стало на свої місця, ми цього дуже чекаємо. Щоб відкрились наші вдома садочки, школи, щоб влаштуватись на роботу і жити просто, хоча би просто почати жити. Оце зараз найголовніше”, – мати двох малолітніх дітей.

““ Я можу тільки сподіватися і вірити, що до вересня я повернуся додому ... Я точно буду вдома. Я точно буду працювати ... Я хочу бути корисною. Можливо якоюсь просвітницькою роботою займатися. В людях виховувати критичне мислення. ... Я піду на танці. Я 8 років мрію повернутися до бальних танців. ... І я це зроблю, я знаю. В Україні. Ось так”, – мати чотирьох дітей.

Місцева влада активно переходить від спонтанних дій для термінового вирішення тієї чи іншої проблеми до планування своєї роботи. І це включає не лише матеріальні потреби ВПО, але й інтеграцію воєнних та повоєнних викликів у відновлення економіки та подальший розвиток громади. У плани Львова входить **будівництво великого реабілітаційного центру** та дослідження роботи таких центрів за кордоном. За прогнозами опитаних, близько трьох тисяч людей потребуватимуть якісної медичної допомоги внаслідок отриманих травм. Наступна велика мета – **відновлення економіки**, що включає підтримку релокованих підприємств. В ЛМР також працюють над розвитком індустриальних парків, науково-технічних хабів. Сюди відноситься і побудова нових підприємств, які забезпечать роботою як ВПО, так і місцевих у громаді.

““ Плануємо побудову індустриального парку, де має зайти два підприємства на 600 робочих місць з іноземними інвестиціями. Ніби вони від своїх планів не відмовилися. Тому, маємо завдання будувати житло та виробничий гуртожиток для того, щоби ті люди могли проживати та працювати”, – представник місцевої влади.

Місцева влада визначає важливим будівництво постійного житла для ВПО з урахуванням закордонного досвіду щодо безпекових стандартів.

““ Ізраїль таке проходив, вони живуть в подібному стані постійної війни, тому, до прикладу, ми запровадили нові стандарти будівництва. Ми вивчали досвід Ізраїлю, коли на кожному поверсі є спеціальні капсули, де ви можете сховатися і, в принципі, вони захищають від непрямих ракетних ударів”, – представник місцевої влади.

Планування серед громадських організацій різниться в залежності від організації. Для них важливо забезпечити стабільність функціонування в поточній ситуації (власне фінансові ресурси є одним з основних факторів у плануванні громадськими організаціями). Зокрема, такої позиції дотримуються проекти з облаштування прихистків.

Та більшість організацій готові планувати не лише в короткостроковій перспективі і називають такі основні напрямки своєї роботи на наступний період: (а) **розширення діяльності організації на інші області України**. Зокрема, відкриття офісів на сході та півночі; (б) **організація комплексної роботи з розробки стратегії дії**. Зокрема, залучення спеціалістів [візіонерів] для генерування ідей; (в) **переформатування роботи**. Про це говорять, зокрема, гуманітарні штаби. Зокрема, зміна роду діяльності до координаційного центру, робота на біженців, що повертаються, після перемоги України.

Серед конкретних проєктів громадські організації називають:

- **Робота над створенням нових робочих місць в регіоні**. Зокрема, через підтримку місцевого та перенесеного бізнесів.
- **Робота над створенням постійного житла для біженців**.
- **Організація навчальних програм із підвищення кваліфікації для переселенців**.

Розділ III. Ділова та соціальна активність

Опитані ВПО не відрізняються особливою соціальною активністю: вони далеко не завжди знають, хто надає їм допомогу, і самі рідко долучаються до волонтерських ініціатив. Натомість, опитані ВПО, що займаються малим та середнім бізнесом, демонструють активну позицію та готові працювати в складних умовах. Влада пропонує бізнесу можливості для релокації, проте бізнес далеко не завжди користується такими можливостями: недостатня поінформованість про можливості, довгі процедури для отримання допомоги, незначна фінансова підтримка.

Бізнес, який переїздить до Львівської області, головним чином сприймає регіон як паралельний (запасний) майданчик для своєї діяльності. Робота в умовах пандемії COVID-19 значно допомогла адаптуватись до умов війни тому бізнесу, який міг покладатись на віддалену роботу. Підприємства зі складним випадком релокації, окрім приміщення для відновлення діяльності та поселення працівників, потребують комплексної допомоги із пошуком та перевезенням обладнання, додаткового фінансування, виходом на нові ринки. Бізнес не бажає перереєструватися в області, зокрема з міркувань підтримки податками власного регіону.

Аналізуючи профіль ВПО, бачимо, що частка роботодавців складає лише 5%, фрілансерів – 8%, а найманих працівників – 42%. Зокрема, у групі працюючих респондентів (роботодавці, наймані працівники, фрілансери) для 75% респондентів відбулись зміни в їх зайнятості з початком повномасштабного вторгнення росії: вони тимчасово втратили роботу, їх підприємство припинило діяльність, перейшли на неповну зайнятість, втратили свій бізнес тощо.

Відповідно до результатів кількісного опитування, для 29% ВПО створення можливостей для перенесення бізнесу є важливим, водночас для 40% така потреба є зовсім неважливою. Що стосується відкриття нового бізнесу, то тут спостерігається схожа ситуація. Допомога у відкритті нового бізнесу важлива для 26% респондентів, зовсім неважлива – для 43%.

Релокація та робота бізнесу у воєнних умовах

Проведені інтерв'ю з особами, які займаються/провадять власний бізнес, виявили особливі труднощі та потреби, з якими зіштовхнувся бізнес (особливо МСП), продовжуючи свою роботу чи намагаючись перенести бізнес на Львівщину.

Представники бізнес середовища демонструють високу активність та ініціативність, на відміну від звичайних ВПО. Вони не схильні очікувати, приймають рішення швидко та адаптуються до викликів війни.

Чимало респондентів говорять про сплату податків як про свій громадянський обов'язок. Вони (здебільшого) продовжують їх сплачувати у повному обсязі. Переважно не схильні перереєструвати бізнес на Львівщині, при чому важливими аргументами є необхідність підтримки податками свого міста/ регіону для відновлення.

У переважній більшості випадків, зафіксованих дослідженням, підприємство переїжджало за його керівником. Натомість команда здебільшого набиралась з місцевих (за винятком вузьких спеціалістів). Водночас, чимало (але не всі) команд зберегли свій склад завдяки можливості віддаленої роботи. Робота в умовах пандемії COVID-19 значно допомогла адаптуватись до умов війни тому бізнесу, який міг покладатись на віддалену роботу.

Практично усі представники бізнесу високо оцінюють зусилля влади (як обласної, так і міської) допомогти бізнесу. Водночас, вони як правило не користувались запропонованою підтримкою (наприклад, для перевезення обладнання), оскільки намагались якомога швидше втілити свої рішення щодо релокації бізнесу.

Усі учасники дослідження говорять про скорочення обсягів замовлень і, як наслідок, прибутків / скорочення об'ємів оборотних коштів. Бізнес, який готовий виробляти продукцію на експорт, потребує допомоги для виходу на ринки ЄС, зіштовхується з транспортними проблемами (у т.ч. поштовим зв'язком). Неможливість виїзду закордон розглядається як фактор, що негативно впливає на їхній бізнес.

“ Не проблема збільшити виробництво. Проблема – куди діти цей виріб”, – представник бізнесу.

Процедури, склади, логістика, мита - серед названих питань, де потрібна підтримка. Транспортна логістика є проблемою і для того бізнесу, який має своїх клієнтів в Україні. Реалізація продукції з перенесеного виробництва є викликом для багатьох.

Середній бізнес потребує фінансової підтримки, у тому числі кредитної та грантової. На їх думку 100 тис. грн допомоги не вирішують жодним чином їх потреб у фінансуванні.

Переважно, представники МСБ розглядають Львів (Львівщину) як паралельний регіон для свого бізнесу: не планують згортати діяльність в ньому після війни, але планують відновити свою роботу в тих регіонах, де вони працювали. Частково, це пов'язано із безпековими ризиками, частково із бажанням забезпечити прибуток від інвестицій у релокацію бізнесу.

“ Львів для мене стане другим містом”, підприємець-ВПО з Харкова.

Найвпливовіші змінні, які враховуються бізнесом при плануванні:

- війна, перебіг воєнних дій;
- загострення світової сировинної кризи;
- погіршення епідеміологічної ситуації, запровадження нових карантинних обмежень;
- перспективи вступу до ЄС;
- скасування / скорочення мит на український продукт на зовнішніх ринках;
- державна політика щодо підтримки малого / середнього бізнесу;
- усунення корупційної складової з державних закупівель та ліцензування;
- відновлення купівельної спроможності українців;

- забезпечення свободи переміщень [зокрема для відвідування міжнародних галузевих виставок / форумів].

“ Якщо в країні збережеться демократичний устрій, якщо в країні збережеться децентралізація, проведуться грамотно реформи, – то все буде добре. Якщо ми після війни упадемо в тоталітаризм, то я в цій країні ні на один день не залишусь”, – представниця бізнесу.

Серед найбільш часто згадуваних проблем – це висока вартість житла для працівників та оренди приміщень, включаючи послуги посередників. Деякі представники скаржились на корупцію в окремих сферах (наприклад, у сфері ліцензування джерел іонізуючого випромінювання).

Що стосується підтримки працівників “у важкі часи”, така надавалась тільки у випадку сталих команд. Не всі бізнеси змогли забезпечити своїх працівників повним фінансовим забезпеченням, але там, де це було можливо, здійснювались не лише регулярні виплати, але й додаткові нарахування. Окрім того, підприємства часто допомагали своїм працівникам з евакуацією (надавали власний транспорт чи шукали такий), виїздом за кордон, пошуком житла на новому місці тощо.

Підприємства, які звертаються по допомогу з релокацією, відрізняються складністю випадків, а відповідно і запитами, які вони формують. Підприємства з легшою релокацією зазвичай прораховують ризики та планують релокацію, аби уникнути можливих матеріальних чи нематеріальних втрат. Їм зазвичай потрібна допомога з пошуку приміщень, релокацією та поселенням працівників. Запит на консультації та супровід є і до, і після відкриття на новому місці. Наразі міська влада може допомогти із пошуком нерухомості без посередництва агенцій, надати проживання працівникам бізнесу у прихистках. Окрім цього, надає адміністративні послуги: опрацювання індивідуальних потреб бізнесу, пов'язаних з облаштуванням на новому місці, комунікацією з різними службами.

З логістикою допомагає “Укрзалізниця” та “Укрпошта”, але лише особливо великим підприємствам, які не можуть транспортувати обладнання іншим чином.

Підприємства зі складним випадком релокації, окрім приміщення для відновлення діяльності та поселення працівників, потребують комплексної допомоги із пошуком та перевезенням обладнання, додаткового фінансування. Великим викликом є нагальність вирішення цих питань, аби не втратити працівників – в цьому зацікавлені як власники бізнесу, так і місцева влада.

“ Потрібно діяти терміново, оскільки працівники знаходяться в “простій” – чим довший цей процес, тим менше можливостей повернути працівників. В кращому випадку вони можуть піти працювати на інше підприємство, в гіршому – виїхати за кордон. Такі випадки вимагають декілька тижнів щоденної роботи: де поселити, де знайти обладнання в Європі, де знайти приміщення”, – представник місцевої влади.

Ускладнює роботу бізнесу й орендна плата: у перші місяці після вторгнення власники нерухомості не вимагали оплати за приміщення, однак зараз просять платити повну вартість.

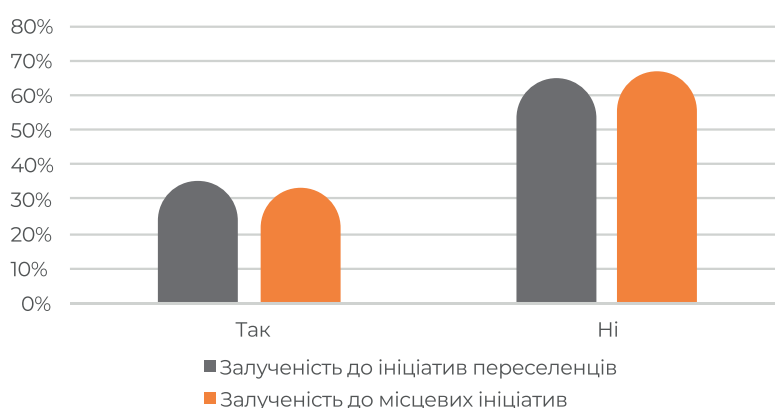
Міська влада також отримує запити щодо допомоги із бронюванням працівників та дозволами на виїзд за кордон для бізнес-поїздок. Однак, ці питання перебувають поза межами їхньої компетенції.

Соціальна активність ВПО

Соціальна активність ВПО доволі низька. Лише 11% опитаних ВПО знають про громадські ініціативи, організовані самими переселенцями у Львівській області, і 12% – про ініціативи, організовані місцевими активістами для переселенців. Опитування показало, що ВПО не дуже активні в плані долучення до таких громадських ініціатив.

“Ті, хто хочуть себе якимось задіяти, то приходять на допомогу, теж волонтерять. Хтось шукає роботу, але значна частина вони просто не знають, де себе подіти. Чекають якогось такого поштовху. Потрібна з ними робота... Причина їхньої пасивності – те, що вони не знають куди згаяти час, якщо немає роботи, якщо немає куди себе подіти, ну, а бажання волонтерити теж немає, – не усі можуть волонтерити, не усі розуміють просто принцип волонтерства”, – представниця гуманітарного штабу.

Залученість до роботи громадських ініціатив

Під час інтерв'ю жінки з дітьми вказали, що не володіють інформацією про волонтерські ініціативи і не беруть участі у них. Відмітили, що вільний час використовують для більшого спілкування з дітьми, а ті, що продовжують працювати, – для роботи. Окремі респондентки зазначили, що допомагають у місці свого теперішнього проживання, облаштовують свій побут.

“Я іноді, я на машині. Поетому, іноді там директорка може попросити поїхати, там ковдри привезти. От, у нас ... дуже багато людей заїжджало в спортзал ... От ми їздили ... На кухні дівчата теж іноді допомагають”, – мати двох малолітніх дітей.

Під час аналізу потреб ВПО було виявлено, що можливість брати участь у волонтерських чи інших громадських ініціативах є дуже важливою для 22% респондентів та важливою для 26%. В той час, як не важливою така потреба є для 13% ВПО.

Можливість збиратись та обговорювати свої потреби, плани, проблеми, досвід тощо з іншими переселенцями є дуже важливою лише для 11% респондентів.

Вагомою проблемою представники місцевої влади також називають бездіяльність переселенців. Відсутність роботи чи включення до волонтерства – один із факторів, що негативно впливають на психічний стан вимушено переміщених осіб. Працівники громадських організацій вбачають гостру потребу у постійному залученні переселенців до різних видів робіт не лише для допомоги волонтерам, а й як спосіб відволікти їх від негативних думок.

“ Це має бути фізична праця якась, бо сидіти і нічого не робити – люди тупіють, і в них виникають негативні емоції. А так вони чимось зайняті і мозок якось по-іншому працює”, – представниця місцевої влади.

За офіційною інформацією:

На Львівщині діє [Програма підтримки бізнесу](#), яку розробила ЛОВА на період воєнного стану. Станом на 3 червня для одержання фінансової підтримки та коштів на закупівлю обладнання [подали заявки 10](#) підприємств. Програма працює через три інструменти: безповоротну фінансову допомогу релокованим виробничим підприємствам, ваучерну підтримку на маркетингові послуги або послуги сертифікації, безповоротну фінансову допомогу на закупівлю обладнання в окремих виробничих галузях. Обов'язкова вимога до участі у програмі – реєстрація підприємства на території Львівщини. В Україні працює [платформа для релокації бізнесу](#).

Щоб фінансово допомогти власникам малого бізнесу, які постраждали від збройної агресії РФ, запущено [гранти на порталі Дія](#). Мікро- та малі підприємства можуть подаватися на отримання мікрогрантів вартістю 125 тис грн. Подати заявку на мікрогранти можуть підприємства, які зареєстровані не пізніше 31 грудня 2021 року в Чернігівській, Сумській, Харківській, Херсонській, Миколаївській, Запорізькій, Донецькій, Луганській, Київській області; тимчасово перемістилися з цих областей; постраждали внаслідок бойових дій та можуть це підтвердити.

Державна служба України з питань праці спільно з Львівською ОВА допомагатиме підприємствам, які переїхали на територію Львівської області зі зони бойових дій. Інспектори праці в межах компетенції надаватимуть необхідний [консультаційний супровід підприємствам](#), які мають у цьому потребу. Йдеться про оплату праці, звільнення, переведення, оголошення простою, облік робочого часу, організацію ведення робіт, створення безпечних та здорових умов праці, надання адміністративних послуг тощо. 140 фірм та компаній Львівської області подали документи для призначення [компенсації витрат з оплати праці](#) за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб.

Невдовзі у Львові відкриють [Центр підтримки жіночого підприємництва](#). Тут жінки зможуть безкоштовно отримати відповіді на запитання про започаткування бізнесу чи його розвиток. Вже у найближчі місяці щодо цього проведуть 25 лекцій впливові спікери України.

У Львові створено [сайт з волонтерськими ініціативами](#). На сайті можна знайти інформацію про волонтерські ініціативи, згруповані за категоріями. Сайт має два розділи – пропозиції допомогти та прохання про допомогу. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні й Українська Волонтерська Служба спільно з Міністерством молоді та спорту створили [національну волонтерську платформу](#) – онлайн-портал для швидкого пошуку гуманітарної та волонтерської допомоги в усіх областях України.

Розділ IV. Виклики в роботі влади та громадських організацій, діяльність яких пов'язана з наданням допомоги ВПО

Координація процесів щодо надання допомоги ВПО у Львівській області відбувається між місцевою владою, бізнесом, міжнародними організаціями та місцевими волонтерськими організаціями й ініціативами, проте спільних стратегій дій не напрацьовано, як і відсутні стратегії, плани національного рівня.

Загальна координація усіх процесів в області відбувається через співпрацю з Львівською обласною військовою адміністрацією та Львівською районною військовою адміністрацією, з якими Львівська міська рада узгоджує ключові рішення. ЛМР відповідальна за всі процеси, пов'язані з ВПО у Львівській ОТГ.

У Львові комунікацією із бізнесом щодо релокації займається Відділ Управління інвестицій ЛМР, якщо підприємство націлене на переїзд саме до Львівської ОТГ. В іншому випадку – запити опрацьовує ЛОВА, яка також отримує частину заявок від [“Програми релокації підприємств”](#) Мінекономіки.

Комунікація в межах ОТГ відбувається з представниками міської влади та старостами прилеглих сіл. Це, зокрема, стосується питань поселення, харчування, запитів на допомогу від бюджетних установ та індивідуально від переселенців.

Координація між різними стейхолдерами переважно налаштована добре, тому більшість учасників дослідження не висловили конкретних проблем у співпраці. Кожен із дієвих осіб у ланцюгу надання допомоги переселенцям тримає контакт з іншими. У роботу залучені також і міжнародні організації, іноземні благодійні фонди, місцевий бізнес. Міська влада також співпрацює з іноземними містами-партнерами для отримання вантажів із гуманітарною допомогою або прийому переселенців за кордоном.

За специфікою роботи, міська влада не працює напряму із ВПО. Вони виступають радше в ролі організатора та координатора, натомість громадські організації та гуманітарні штаби є виконавцями, залученими у роботу з переселенцями.

У координації важливим вбачають постійне “звірення годинників”: стейхолдери мають доповнювати роботу одне одного, а не дублювати її задля збереження ефективності надання допомоги.

“**Найголовніше, щоб ми не повторювали ту роботу, яку робить наш партнер. Бо інакше це неправильно, коли ми даємо їм реалізацію певних питань і робимо те саме. Тому ми зайняли нішу в соціальному супроводі. А вони [партнери] дають прихисток, налаштовують харчування, транспортування до кордону і так далі. Тобто ми розділили свої завдання і це правильно, що на одній території ми робимо різну роботу, яка працює на одну ціль – допомогу ВПО”, – представниця громадської організації.**

Доволі часто організації висловлюють запит на **єдину стратегію координування дій, розроблену державою**. Оскільки саме влада виступає менеджером усіх процесів, спрямованих на допомогу переселенцям, вона має сформувавши довгостроковий план роботи усіх залучених акторів. Наразі присутній лише тактичний план дій, а стратегічного і досі не представлено. Такий саме запит висловлює і місцева влада до центральної: для них нагальним є формування фінансової стратегії та шляхів поповнення місцевих бюджетів.

Деякі організації вказують на **пасивне залучення працівників комунальних та державних установ у процес надання допомоги**. Часом, державні службовці є безініціативними.

“Поки волонтери є, а коли їх не буде, то доведеться їм [держслужбовцям] цим займатись. Ну і виходить так, що коли ти поставиш перед фактом, тоді воно спрацьовує, і службовці починають рухатися. Були і в адміністрації військовій, говорили про співпрацю. І все добре, але знаєте, як у Львові кажуть? Поки ще раз не бахне, то я не виїду. Оце так само. Поки їм десь бахнуло, то вони не рухаються”, – представниця місцевої влади.

На рівні взаємодії між організаціями виникають труднощі з **юридичної сторони**. Для офіційної співпраці необхідне підписання документів з усіма бенефіціарами. Ця процедура вимагає часу та терпіння, якого в оперативному реагуванні на запити ВПО завжди бракує. Відтак, громадські організації часом співпрацюють поверхнево, аби не затягувати процес надання допомоги. Або ж не співпрацюють взагалі.

Волонтери зазначають, що існують проблеми в **комунікації з ВПО**, зокрема, через їх важке минуле та стресові ситуації, що впливає на стан самих волонтерів. Відтак, **працівники волонтерських організацій потребують постійної психологічної підтримки та навчання зі збереження емоційної стабільності**. Робота з ВПО передбачає певну кваліфікаційну підготовку, аби ефективніше працювати. Організації мають високий запит на досвідчених соціальних робітників.

Для більшості учасників дослідження робота з ВПО цього року стала **першим подібним досвідом**, тому організації часто допускаються помилок під час організації робочого процесу.

Існує потреба в залученні **фінансування для видачі заробітної плати волонтерам**, а також гроші, аби втримувати працівників на місцях. Вже зараз значна частка добровольців повертається до своєї (основної) роботи.

Гуманітарні штаби фіксують **ризик зменшення постачання гуманітарної допомоги**. Наразі потреба закрита, але в перспективі може початися дефіцит певних товарів.

Місцева влада має **труднощі із забезпеченням належного проживання та харчування ВПО**. Це стосується таких викликів: складнощі у пошуку приміщень для тривалого проживання; облаштування шкільних та лікарняних приміщень для комфорту ВПО (закупівля ліжок та постільної білизни, встановлення санвузлів, душових кабін); встановлення харчоблоків, холодильників, мікрохвильовок, електрочайників тощо; створення запасів продуктів для харчування ВПО.

“**Постійно постає питання про придбання першочергових продуктів. В одному з міст регіону сто п'ятдесят людей харчується. Тож ми змушені там тримати кухарів, щоб харчувати якісно. Не можеш довірити будь-кому, бо невідомо, що ця людина готує. І через те треба, щоб наші кухарі харчували, забезпечували їжею цих людей”, – представник місцевої влади.**

Зазначають також малу кількість якісних приміщень для бізнесу у Львівській ОТГ. Це ускладнює процес релокації великих підприємств.

Робота з ВПО потребує швидкого реагування та вирішення координаційних питань, натомість в роботі з міжнародними фондами та організаціями виникають проблеми через їхнє повільне реагування.

“**Існує проблема з прийняттям рішень в закордонних фондах – все відбувається надто довго. Коли, наприклад, люди за кордоном зібрали якусь певну суму, то швидше за все ці гроші йдуть в якийсь фонд, який буде розпоряджатися грошима. Їм потрібно ставити чітке завдання і більше вимагати, аби процес відбувався швидше, і Львів таки міг отримати допомогу”, – представник місцевої влади.**

Влада серед проблем також вказує на недоотримання доходів в місцеві бюджети, зокрема у зв'язку з появою нових пільг для ВПО та витратами з їхнє перебування. Прогнозується, що з осені коштів може забракнути.

Роботу з релокованими бізнесами ускладнює відсутність чіткого розподілу обов'язків щодо роботи з релокованим бізнесом між ЛМР та ЛОВА.

Основні висновки та рекомендації

Висновки

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну Львівська область зіштовхнулась з безпрецедентним викликом, вона стала епіцентром переміщення людей із областей та регіонів, на території яких відбувались чи відбуваються воєнні дії. Влада, волонтерські організації, бізнес, звичайні небайдужі мешканці кинулись на допомогу, спонтанно реагували на проблеми, які виникали, та намагались задовольнити усі потреби ВПО. Це відбувалось без попередньої підготовки, спеціальних стратегій та механізмів, без достатньої кількості фінансових, матеріальних та людських ресурсів.

Серед ключових статево-вікових та соціально-економічних особливостей ВПО, що приїхали у Львівську область можна виділити: географію приїзду (найбільше з Київської, Донецької та Харківської областей), статеву структуру (73% – жінки), економічну активність населення (55% – роботодавці, наймані працівники, фрілансери), невисокий рівень доходу, половина з неповнолітніми дітьми, велика кількість людей з інвалідністю.

Переважна більшість ВПО задоволені допомогою, яку вони отримують на місці, та умовами, в яких проживають.

Питання надання тимчасового житла (зокрема у спеціальних просторах для розміщення ВПО) вирішується досить ефективно, проте довгострокове вирішення проблеми забезпечення житлом потребує координації, ресурсів, співпраці з міжнародними стейкхолдерами, а також врахування вимог щодо енергоефективності та екологічності.

ВПО не мають достатньої інформації про допомогу, яку вони можуть отримати, що включає як можливості для проживання (наприклад, модульні будиночки), отримання фінансової та гуманітарної допомоги, так і конкретну інформацію для одержання медичної допомоги.

Серед професійних потреб ВПО найбільш актуальною є робота за фахом. Саме працевлаштування ВПО є найбільшою проблемою з точки зору влади та громадських організацій, адже в довгостроковій перспективі для людей, які планують залишитись на Львівщині надовго чи назавжди, питання отримання кваліфікованої та оплачуваної роботи буде суттєвим фактором їх задоволеності.

Нематеріальні потреби для ВПО не стоять гостро, проте в плануванні на довгострокову перспективу їх потрібно враховувати. Це стосується і інтеграції в місцеву громаду, і можливостей для розвитку ВПО та їх дітей, і умов для спілкування та початку бізнес активності.

Опитані ВПО не відрізняються особливою соціальною активністю і не дуже охоче долучаються до волонтерських ініціатив на місці свого проживання.

Влада пропонує бізнесу можливості для релокації, проте бізнес далеко не завжди користується такими можливостями, а Львівську область розглядає в майбутньому не як основне місце діяльності, а як запасний чи додатковий майданчик.

Для влади та громадських організацій у наданні допомоги ВПО можна виокремити дві ключові проблеми: координація допомоги та формування довгострокової стратегії роботи.

Організації вбачають у владі найбільший рівень відповідальності за координацію та налагодження усіх процесів, що стосуються ВПО, зокрема, забезпечення медичною допомогою, житлом, роботою, можливостями для здобуття освіти. На їхніх плечах також лежить відповідальність за розвиток регіону в цілому. Деякі з учасників дослідження звертають увагу на недостатню залученість влади зараз у ці процеси. Мова йде про менеджмент прийняття переселенців (особливо специфічних груп, на кшталт осіб з інвалідністю чи осіб похилого віку), взаємодію з переселенцями тощо.

Окрім того, на думку волонтерів, влада відповідальна за розробку стратегії інтеграції ВПО, розвитку регіону та координацію роботи основних стейкхолдерів. Тактичні кроки, яких вжито до цього часу, спрацьовують ефективно, однак функція довгострокового планування державою не виконана в достатній мірі.

Волонтерам вдається приймати швидкі та ефективні рішення без бюрократичної тяганини. Втім, доля місцевої влади у допомозі волонтерам – дуже важлива. Без неї неможливо налагодити координацію роботи всіх зацікавлених сторін.

Рекомендації

Загальні:

- Потрібно розробити стратегії надання допомоги ВПО, які б комплексно враховували усі елементи допомоги та пропонували конкретні дії для тієї чи іншої групи потреб ВПО. Слід врахувати, що стратегії не повинні базуватись лише навколо матеріальних потреб, беручи до уваги, що низка ВПО планує залишитись у Львівській області надовго, що означає необхідність задоволення також професійних та нематеріальних потреб, інтегрування у місцеву спільноту. Окрім стратегічних підходів, документи мають містити конкретні заходи із зазначенням відповідальних за виконання та можливим джерелом фінансування. Питання надання допомоги ВПО варто інтегрувати і в регіональні стратегії, плани розвитку.
- Необхідно систематизувати інформацію про допомогу, яка доступна для ВПО із різних джерел (від влади, громадських ініціатив, звичайних мешканців тощо), а також активно її поширювати (спеціальні веб-сторінки, телеграм канали, брошури, мас-медіа). Активно залучати мас-медіа до поширення такої інформації.
- Посилити співпрацю різних стейкхолдерів через координацію для забезпечення усіх наявних потреб ВПО, залучення фінансування та уникнення дублювання у наданні допомоги. Для цього може бути створений окремий майданчик для спілкування, обміну досвідом та узгодження роботи.
- Комунікувати та переймати досвід інших областей України, які також прийняли багато ВПО та займаються релокацією бізнесу з постраждалих регіонів України.
- Систематично проводити дослідження щодо потреб ВПО, щоб краще розуміти поточний стан, гнучко реагувати на зміни та планувати свої майбутні дії.
- Систематизувати інформацію щодо фінансових можливостей для громадських та волонтерських організацій та ініціатив для роботи з ВПО, а також проактивно співпрацювати та заохочувати міжнародні та національні донорські організації розробляти та імплементувати спеціальні програми для допомоги волонтерським організаціям, які працюють з ВПО.

Щодо надання матеріальної та іншої допомоги:

- Облаштовувати тимчасове житло для ВПО таким чином, щоб забезпечити базові потреби (готування їжі, прання, прасування тощо), що, з одного боку, дасть можливість ВПО почуватись більше як вдома, з іншого боку, зніме навантаження з людей, які надають допомогу (не буде необхідності організовувати приготування гарячої їжі, прання та прасування постелі тощо).

- Координувати дії з іншими стейкхолдерами (бізнес, міжнародні організації, уряди інших країн, донори, міста-побратими) з питань будівництва нового та переобладнання наявного житла для ВПО, а також використовувати міжнародний досвід з цього питання, зокрема у контексті побудови екологічного та енергоефективного житла. З цієї точки зору такий інструмент ЄЗК як Новий європейський Баугауз може бути особливо корисним.
- Координувати діяльність надавачів гуманітарної допомоги таким чином, щоб її отримували усі потребуючі, незалежно від того проживають вони в спеціально обладнаних прихистках, чи в приватному секторі, а також ті, хто найбільше її потребує.
- Особливу увагу приділити роз'ясненню ВПО щодо можливостей отримання медичної допомоги (декларація з лікарем, куди звертатись, інформація про госпіталі та пункти надання допомоги ВПО, які працюють у Львові та Львівській області, доступність до профільних спеціалістів, які надають спеціалізовані медичні послуги).

Щодо професійних, нематеріальних та спеціальних потреб ВПО:

- Виробити спеціальні механізми надання допомоги для людей з особливими потребами та координувати таку допомогу з іншими стейкхолдерами.
- Допомогти ВПО з працевлаштуванням (інформація щодо актуальних вакансій, консультації з питань працевлаштування, забезпечення тимчасовою роботою, перекваліфікація, умови для роботи мам, які мають маленьких дітей, створення умов для дистанційної роботи). З цією метою можуть бути створені спеціальні центри з забезпечення роботою для ВПО, зокрема з активним залученням як місцевого, так і релокованого бізнесу.
- Розробляти стратегії інтеграції ВПО у місцеві громади, працювати з ВПО над підвищенням їх соціальної активності. Під час розробки стратегій враховувати проблемні питання, що виникають як у самих переселенців, так і в місцевого населення.
- Забезпечити офлайн навчання та відвідування дитячих садків, що сприятиме кращій інтеграції в середовище та дасть можливість мамам повернутись до своєї професійної діяльності.

Щодо бізнесу:

- Вдосконалити програми та механізми надання підтримки та допомоги бізнесу, який постраждав від війни, та бізнесу, який переїхав у Львівську область. Підтримка може полягати не лише у фінансовій допомозі, але й також в навчанні, допомозі з переорієнтацією на ринок ЄС та збутом продукції загалом, консультуванні з юридичних та інших питань.
- Заохочувати релокований бізнес бути екологічно та соціально відповідальним, будувати свою діяльність у відповідності до цілей та тенденцій Європейського зеленого курсу, щоб бути конкурентним на ринку ЄС.

